

הלכות שבת סימן רנא

באר הגולה 32

(ג) מנחה גדולה *יניח מפרשים מנחה קטנה: הגה ונדקא קשעושה הטלאכה דרך קבע, אכל אם עושה אותה (ד) דרך צראי לפי שעה ולא קבע עצלה, שרי (כ"י בשם א"י). ולכן מסר לכתב *אגרת שלומים וכל פיוצא בזה (ד"ע): ב *ליתן בגדיו וכליו לצרף שבת מתר כל היום: הגה והוא הדין בגדי חברו אם הוא לצרף שבת (ה) *ואינו נוטל עליו (ג) שכן (כ"י). *והוא הדין למי שכותב ספרים לעצמו דרך למודו: הגה אכל אסור (ו) לכתב לחברו בשכר (מ"ד כ"י מ"ק ש:חנ"ו). *ומסתפקין כל היום *אפלו (ז) מספר

ג רש"י שם בגמרא לנחמא רבנא אלהו מנחמא ד טור בשם אב"ר גמור' וישאר פוסקים ה שם בשם אב"ר גמור'

באר היטב

(ג) מנחה גדולה. הינו מוש ומחצה. ופסקו הש"י ומ"א כמ"ד מנחה קטנה, ע"ש: (ג) שכן. ואם הוא איש עני ורצה להוציא השכר שיטל לצרף שבת, בותר.

משנה ברורה

שאף שפרושים במקום זה ימסיד במקום אחר: (ג) מנחה גדולה. הינו קשע ומחצה. ומנחה קטנה הינו מושע ומחצה, (ג) והסומך על המקלין לא הפסידו. והשעוה הם זמניות. וכל זה בעושה מלאכה עצמו, אכל פיצל הנשכר אצל בעל הבית בסתם, איתא בחש"מ שפס סיקן שלא דמנו הוא סמוך לשקיעת החמה, וכן כדי שילף לביתו למלאה לו חבית מים ולצלוח לו דג קטן ולהדליק לו אה נהר, אם לא במקום שיש מנחה קבוע לפסק מקדש. ועין (ד) במגן אברהם ובספר חסדות-שבת: (ד) דרך צראי, הינו, (ה) אפלו בשכר: ב (ה) ואינו נוטל וכו'. ואם הוא עני שאין לו מה יאכל, שרי, בדלקמן סוף סימן חקמב לענין חל' המוציא; והוא הדין כל המלאכות המותרות בערב פסח ובחל' המוציא מותרות בערב-שבת [אחרונים]. ואפלו יש לו לחם, רק (ו) הוא צריך לצרכי-שבת לענוה בבשר ודגים ומשקין טובים, גם כן יש לומר דשרי, אכל בלאו הכי יש לזהר בזה מאוד, כי משמע ממנה פוסקים, דמלבד דאין רואה סימן ברכה, יש חשש אסור בזה [פמ"ג]: (ו) לכתב לחברו בשכר. לכן (ו) יזהר גם כן הכותב סת"ם שלא לכתב בשכר, אם לא שהוא צריך עתה למזונה או ספרותה או תפילין או שהוא דוחק לצרכי-שבת, וכנ"ל: (ז) מספר וישראל.

באר הלכה

והנה הש"י כתב דאין בו אסורא רק דאין בו סימן ברכה, ולירידה מקדשין אנו לומר דה"ל שני ספרים הנ"ל, והלכה בדברי-סופרים להקל, ובפרט והוא ברובא בתרא; אי נמי, אף למרובא קמא דגמרא, אף דקאמר לשון 'אסור', הינו דאין רוח חכמים נוחה הימנו, אכל לאו אסור גמור, אף לפלא שלא זכר סדרי הרמב"ם ושארי פוסקים הנ"ל. והנה לענין פוקמטין פתח הסגן אברהם דאנו בכלל מלאכה, ושארי האחרונים [הר"ם וכו'] חלקו על זה ברצונה. ועין בדברי-סופרים שמהם דקנת הסגן-אברהם הינו דאין צריך להחמיר בזה לכלי עצמא ממנחה גדולה, אכל לענין מנחה קטנה הינו כמו שאר מלאכה, ובזה שכתב בעצמו בסדרי-הסגן ד, שמה שאמר המרדכי דהקיעה שניה היתה לבטל העיר וחיותה, הינו בזמן מנחה קטנה, וכן משמע במחצית השקל, דלענין סגירת התנאים שנה הזמן כבו לענין שאר מלאכות, אף הקל שם לענין פוקמטין בעצמא, עין שם [ובדבריו נדחה ראיה היתכחיתים, וכלאו הכי אינה ראיה לפי מה שכתב הרמ"א בהגיה והוא נובע מאור זרוע, ונדקא אם עושה מלאכה בקבע כדי להשפיר וכו', וראינו שם הוא קמה שהקל במשנה לשרות דיו ערב-שבת עם השכר, וכן שאר הדברים שהביא שם במשנה, שביטל-שמיא סוכרין דוקא כדי שיעשו מבעוד יום ובית-הלל מתירין עם השכר, עיי"ש. ועין בפרישה שהקשה במשנה זו ועין שם מה שפירש, דלפי שמתחיל רק עם חשיכה והמלאכה נעשית מאלה בשבת, וכלא האיד מתירין בית-שמיא בבדי שיעשו, וגם בית-הלל מודו לזה, אף האמת הוא מה שפירש האור זרוע הנ"ל. והנה העולם נהגו להקל לענין סגירת התנאים ונדקא שפוסקים על דברי הש"י דלית בו אסורא בכל ענין: * ויש מפרשים מנחה קטנה. עין במגן אברהם שפסדים לדעה זו, ומפל מקום שמשע נמצא דפועלי שדה צריכין לשבת במנחה גדולה, וקבאר בזה מה שכתב הרמב"ם, דהקיעה ראשונה ששכרם של הפועלים שישקרו מלאכתן [וכשכתב ל"ה] צריך להיות במנחה. והנה בזמננו לא נהגו ככה, ואפשר דהש"ס הלא הוא כדי שיבואו לעיר ויכתבו צרכי-שבת, ובזמננו כל אחד מהפועלים אנשי-ביתו מקצין צרכי-שבת, וכדין שמעינו לענין מה שאמרו חז"ל: בות בעיר, כל בני העיר אסורין במלאכה, שכתבו הפוסקים שהוא כדי שישפדלו להכין כל עניניהם, וצ"ל במקום שיש בעיר הבורות מחדות לצרכי המות, שוב מפרש הכל. ומפל מקום כל יראי-שמים יראו לפסק ממלאכתן שבשדה על-כ"פ-פנים בזמן מנחה קטנה [אם לא שהוא דבר האבוד, דא לא צריך מחל' המוציא], וכן מן המירם אף ממלאכתן שכתב: * אגרת שלומים. וקעין מה דאיתא לענין חל' המוציא בסימן תקס"ח עיי"ש, ע"ש. ויש עוד ורש"י, דזה בודאי אסור בחל' המוציא כל שאינה ערך המוציא, גם כן מתר בערב-שבת, שכן מוכח באור זרוע שמשמע נובע דה"ל: * ליתן בגדיו וכו'. והוא הדין לתפר בגדים מתוך [א"ר ופמ"ג], אף דהוא מלאכה גמורה ובערב-פסח אסור בזה, מובאר בסימן חסד, לענין ערב-שבת מקלנין. עין שם בדבריהם, ובשם מדבריהם דאפלו לחסר משה אפן סתם. ובבאר הג"ר הביא הפקוד על דין מקדש בגדים מחל' המוציא, דשם מסר רק מצוה הדיוט, ובשם דרשנו דגם כאן כן הוא, ומשארי אחרונים לא משמע כן: * ואינו נוטל עליו שכן. ואם הוא רואה שאם לא יביא לו הבגד על שבת יפחת לו כשיכירחו כספי מקח הנהוג לזה, או שמכאן ולהבא לא יחל לו להשתכר, אפשר דהוא בכלל דבר האבוד, וקעין מה דאיתא לענין חל' המוציא בסימן תקס"ח עיי"ש, ע"ש. ויש עוד טעם להחמיר, דרש"י הר"י בערב-פסח דאם התחיל בזמן ההפך יוכל לקמרו אפלו אחר חצות, אף רבו החולקים עליו, וכלן פסק השלחן-ערך בסימן חסד עיי"ש.

ה בהגיה ולא פותה, וזהו בערב-פסח, אכל בערב-שבת דקלא מערב-פסח, אם הוא שעת הדחק דיהיה לו עליו תרעומות אם לא יביא לו על שבת, נראה לי דייכל לסמוך על דעת הר"י דייכל לזמנו אפלו אחר זמן מנחה קטנה אפלו בשכר. ואף שהמצינו הרבה פרטי קלא דענין זה, מי שהוא בעל-מלאכה ירא השם, יראה להחמיר לזמן עצמו שלא יבוא למדה זו שישטרף לעשות צד סמוך לשקיעת החמה, אם לא מי שהשעה דחקה לו, וכמו שכתבנו במשנה ברורה: * ומסתפקין כל היום וכו'. עין בבאר הג"ר שם פסקא בזה מאוד, ולפי דעתו יש לזהר מנחתה ולטעלה אפלו בהנח, כי היא תמיד מלאכה אפן, עין שם: * אפלו מספר וישראל. אגב דאירין בענין חסדות, ראיתי לחזקו ענין אחד מה שאינו מקומן נכשלין בו בעתותינו הרבים, והוא בענין אסור דהקפת פאת הראש, ובכו שכתב. כי ידוע דעל אסור הקפת פאת הראש יש גם כן לאו פתורה והוא הלאו דלא יקפיד פאת ראשם, ויש אומרים דפאת הראש חמור עוד כפאת זקן, דעובר על הלאו אפלו אם מעבירים במקדשם ענין מער, דהינו סמוך לבשר; ושעור הפאה הוא מנגד שער שער פתחתו ועד לטטה מן האוזן, מקום שהלחי התחתון יוצא ומתפרש שם, וכל רחב חשיכות שבמקום זה לא תגע בו יד להצביע, מצד שהוא חל בכלל פאת הראש, ומשם ולמטה מתחת פאת הזקן, וכמבאר כל זה בשלחן-ערך יורה דעה סימן קפ"א, עין שם. גם, אחד המפקד וחדר הקפה הוא בכלל לאו זה, וכמבאר שם. וכעונותינו הרבים מצוי שמעבירין את הפאות צד סמוך לבשרן ממש ואין משירין כלל, ויש בזה חשש דאורייתא, ומה להם לשיר על-כ"פ-פנים קצת מן הקצת, וביותר מזה, יש מהחכמים שכתב שהספר הראשון הוא מגלה לו השער שאצל אונן, והוא מקדש שמשין, שחושבין שפאת הראש נקרא רק מה שאנו קורין פאה, ולא כן הוא, באשר פסקנו, והוא לאו גמור דאורייתא לדברי הכל, וכן זה הלאו הוא אפלו על הנקף וכנ"ל, וצ"ל אפלו אם הספר הוא אינו קדוש, יש לישאל להחמירו שלא יגע בו כלל במקום ההוא, וגם במרחץ מטר להפסיק את הספר שלא יגלו במקום ההוא, אם ידיו דבריו נשמעין לו, וכמבאר לעיל

שער הציון

(ג) ט"ו, וכן דעת המגן-אברהם כמאן דאמר מנחה קטנה, וכן פסק הפר"מגדים: (ד) דהנה הסגן-אברהם הקשה: הא פועלי-שדה צריכין לפסק בתקיעה ראשונה, וכן פועלי-בית על-פרתם ממנחה קטנה ולמזלה; ומרן, ודורש'למי מ"ר מדינא, אכל לאחר שתקנו על-ידי התקיעות לשבת מהמלאכה, אין-ה"כ נמי דצריך לשבת, ורצה לומר שהבעל-הבית ינכה לו צדור זה משכרו ששכרו ליום [עין בנתיבותיים], ודחק. והוספת-שבת כתב, דנראה דמה שהצריכו לפסק ממנחה ולמזלה, הינו בעושה מלאכה עצמו אכל לא בעושה מלאכה אחרים, ודבריו נכונים, אכל נראה דכל זה בדיעבד שגשפר ליום סתמא, אכל להתחלה מוטל על הפועל שלא לשכר את עצמו לשבת, כי אם עד זמן מנחה קטנה: (ה) אלה רבה בשם דרבי-משנה: (ו) וכן אפלו בעצמו כבר הכין, רק שצריך כדי לתן לשכירו לצרכי-שבת, גם כן שרי: (ז) שלחן-שלמה:

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן רנא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ב]

שָׁאף שְׁיָרִיט בְּמָקוֹם זֶה יִפְסֵד בְּמָקוֹם אֲחֵרָה.

(3) ואף אם יעשה את המלאכה בחינם, כתב הטור שאסור, וביאר הבי" שכלאכה מותרת מן המנחה ולמעלה רק אם היא לכבוד שבת או לצורך מצוה וגם שיעשה בחינם.

[משנ"ב ס"ק ג]

וּמִנְחָה קִטְנָה הֵיכָּה תִּשָּׁע וּמִנְחָה⁽⁴⁾, וְהַסּוּמָךְ עַל הַמְּקָלִין לֹא הִפְסִיד⁽⁵⁾.

(4) ולקמן (סי' רנו ס"ק א) כתב, שהוא שעתיים והצי קודם צאת הכוכבים, והוא בשעה ורבע קודם שמתכסה השמש.

(5) כאן כתב רק שהסומך על המקלילין לא הפסיד, אמנם לענין שליחת אדם להפסיק את הציבור ממלאכתם, סתם לקמן (סי' רנו ס"ק א) שראוי לשלוחו מזמן מנחה קטנה.

ולענין תגלחת בערב יום טוב, כתב בשע"צ לקמן (סי' תקלא ס"ק ב) שאם הזמן דחוק, אפילו לכתחילה יכול לסמוך על דעה זו שמותר להתגלח עד זמן מנחה קטנה, ולענין בניית סוכה בערב שבת למחרת יום כיפור, כתב לקמן (סי' תרכה ס"ק ב) שלא יבנה אותה בערב שבת אחר חצות.

[משנ"ב ס"ק ד]

דִּנְךָ צְרָא⁽⁶⁾.

(6) ומלאכת קבע לצורך שבת, כתב השו"ע הרב (סי' שמותרת גם מן המנחה ולמעלה, וכן משמע בביה"ל להלן (ס"ב ד"ה לתקן) שכתב שלצורך שבת מותר לתפור גם בגדים חדשים, ואף שתפירתם וראי נחשבת כמלאכת קבע.

וגדר מלאכת קבע, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ו ס"ק א) שהוא כל שקובע את עצמו להתעסק באותה מלאכה, וגדר מלאכת עראי הוא כשעושה את המלאכה דרך אגב, ולפי זה כתב, שאפילו תפירת כפתור שלוקחת זמן מועט נחשבת מלאכת קבע, ואסור לעשותה שלא לצורך השבת, וכן המסייד את ביתו וכדו', דעת הגר"נ קרליץ (שם) שנחשבת מלאכת קבע, אף אם אינו עושה כן אלא באופן חד פעמי.

וגיהוץ בגדים אחרי זמן מנחה קטנה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשובה ט) שמותר אפילו שלא לצורך השבת, משום שנחשב רק כמלאכת עראי.

וליצוד זמן בקביעות לכתובה בערב שבת בזמן שכבר אסור לעשות מלאכה, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שאסור, אלא אם כן הכתיבה היא בגדר דבר האבד, והוסיף, שמטעם זה נהג החזו"א לכתוב חידושי תורה בערב שבת גם בזמן שאסור לעשות מלאכת קבע, ולכאורה לפי המבואר בבי" שולדבר מצוה מותר לכתוב ספרים לעצמו [בדלהלן בס"ב], יש לעיין, שלכאורה צריך להיות מותר לכתוב כל דבר תורה, ואפילו שאינו בגדר דבר האבד, ובכן איש חי (שנה ב' פ' לך לך אות כ) כתב שמותר לכתוב דברי תורה, אפילו שאינו כותב דבר חידוש, כיון שהוא צורך מצוה, ויתבאר עוד להלן (בס"ק ו).

[משנ"ב ס"ק ה]

וְאִם הָיָה עֲנִי נִצְנֵץ לֹא מָה יֵאָכֵל, שְׁרִי⁽⁷⁾, בְּדִלְקָמָן סוֹף סִימָן חֲקֵמָה לְעֵנִין חֲלֵה-מִוְעָד⁽⁸⁾, וְכִי, לְעֵנִי בְּכֶשֶׁר וְדָגִים וּמִשְׁקִין טוֹבִים, גִּסְפָן לֵשׁ לִמְרָה הִשְׁרִי⁽⁹⁾.

(7) וכן אם לזה כסף כדי לקנות את צרכי השבת, על מנת לשלמו

מחשכר שיקבל על עבודתו שבערב שבת, כתב הבן איש חי (שנה ב' פ' לך לך אות כ) שמותר לו לעבוד כל היום של ערב שבת כדי לשלם את החוב, משום שאם נאסור עליו לעבוד בערב שבת, לא ילוח כדי לקנות צרכי שבת.

(8) שם (בס"ב) הביא דין זה, והוסיף בביה"ל שם (ד"ה על ידי), שאף כשיש לו אוכל עבור עצמו, אך צריך הוא אוכל גם עבור אשתו וילדיו הקטנים שחייב במוזנותיהם, מותר לפועל לעבוד לשם כך בחול המועד, וכיון שהשוה כאן גודי מלאכה בערב שבת לחול המועד, הוא הדין שמותר לעבוד לשם כך בערב שבת.

וכן אם אין תפירת הבגד לכבוד שבת, שכתב שם (ס"ק ד, ו) שבחול המועד מותר לפועל שאין לו מה לאכול לתפור שלא לצורך המועד, הוא הדין שמותר לו לתפור בערב שבת שלא לצורך השבת [ושם כתב (ס"ק ז) בשם המג"א שאם יכול לעשות מלאכתו בצינעה עדיף, כי הרוואה לא ידע שהוא עני, אבל אם אינו יכול לעשותה בצינעה, מותר לו לעשותה גם בפרהסיא].

ואף אם יש לפועל כזה כלי בית שיכול למוכרו, כתב שם (ס"ק ח) שאינו חייב למוכרו, ומותר לו לעשות מלאכה.

(9) ואף שלענין מי שיש לו בחול המועד לחם ומים, הביא לקמן (סי' תקמב ס"ק ז) שתי דעות אם מותר לו לעשות מלאכה, ביאר התורת שבת (ס"ק ה) שערב שבת דינו קל מחול המועד [וכן משמע בביה"ל לעיל (סי' א ד"ה אגרת), שערב שבת קל מחול המועד]. והוסיף, שעיקר הטעם שאסור לעשות מלאכה בערב שבת הוא כדי שלא ישכח להפין את צרכי השבת, והרי הלחם והמים שיש לו אינם צריכים הכנה, אלא מוכח שהחשש שמא ישכח להפין נאמר על שאר צרכי השבת, ואם אין לו כסף, ממה יכין את צרכי השבת.

[משנ"ב ס"ק ו]

אִם לֹא שֶׁהוּא צָרִיךְ עֲקָה לְמִזְתָּה אוֹ סִפְר־תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין אוֹ שֶׁהוּא דַחֲקִין לְצָרְכֵי-שֶׁבֶת⁽¹⁰⁾.

(10) ואף שתיקן בגד של חבירו לצורך השבת, כתב הרמ"א שמותר דוקא אם אינו נוטל על כך שכר, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ו ס"ק א) שכתובת מוזהב או ספר תורה היא עצמה התעסקות במצוה, מה שאין כן שאר המלאכות שבעצמותן אינן מצוה, ולכן אסור לעשותן בשכר אף אם הוא לצורך השבת.

ומה שכתובת ספרים לעצמו מותרת, ביאר הבי" והלב"ש (ס"ב) כיון שהוא דבר מצוה, אמנם לענין כתיבת ספרים לעצמו דרך לימוד בערב פסח, ביאר המשנ"ב לקמן (סי' תסח ס"ק ט) בשם האליה זוטא (ס"ק ג-ד) שהיא מותרת כיון שאינה נראית כמלאכה גמורה, שמאחר שכותב דרך לימודו ולעצמו, ודאי אינו מתכוין לכתובה גמורה והגונה, והוסיף לבאר באליה זוטא (שם), שבשכונתם לאחרים נחשב הדבר כמלאכה גמורה, ולכן בערב פסח שעשו אותו כיום טוב בגלל הקרבן, אסור לעשות מלאכה גמורה אפילו לצורך מצוה, ואפילו אם אינו נוטל שכר, אבל בערב שבת מותר לכתוב לאחרים אם אינו נוטל שכר.

[ביה"ל ד"ה אגרת]

שֶׁכֶּן מִכָּה בָּאוֹר זָרִיעַ שְׁמִמָּה נִכְצַח הַדִּין⁽¹¹⁾.

(11) וכמו שכתב לעיל (ד"ה העושה), שהאור זרוע הוכיח את דינו [שמותר לעשות מלאכת עראי בערב שבת] מדעת בית הלל המתירים לשרות דיו בערב שבת, ואף שתגמר שרייתו בשבת, כיון שמלאכת עראי מותרת.

הלכות שבת סימן רנב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

ועל-כן יש להזהר מלגלם לאינידידיה⁽¹²⁾ וכו', לא היה מלגלם אסור שהגיע זמן מנחה ולא התפלל⁽¹³⁾ וכו', דכיון שקוראין לבית הכנסת לא משינין שיעבר על-ידיה זמן התפלה⁽¹⁴⁾.

(12) ואף אם אינו נוטל שבר על תפורתו, כתב השו"ע הרב (ס"ד) שאסור.

(13) וכיון שהטעם הוא משום שעדיין לא התפלל מנחה, איכ לפי מה שכתב לעיל (סי' רלב ס"ק כא) שתפורת שלנו דינה כטעודה קטנה, שלא נאסר להתחיל בה אלא סמוך למנחה קטנה, איכ גם בערב שבת אין לאסור תפורת אלא סמוך לזמן מנחה קטנה, אולם ממה שכתב 'והעולם שאינם נזהרים בזה יאפילו' אחר שהגיע זמן מנחה קטנה, משמע שלכתחילה אסור להסתפר אפילו קודם לכן.

אמנם בשעה"צ לקמן (סי' תקלא ס"ק ב) מבואר, שהאריז"ל היה נוהג מלהסתפר בערב שבת אחר זמן מנחה גדולה מחמת איסור עשית מלאכה בערב שבת [ולא מחשש שלא יתפלל מנחה], ומ"מ כתב שבערב יום טוב כשהזמן דחוק, אפילו לכתחילה יכול לסמוך על הפוסקים שאיסור מלאכה בערב שבת הוא רק מזמן מנחה קטנה, ומי שלא הסתפר גם עד זמן מנחה קטנה, יש להקל בדיעבד להסתפר כל היום, כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מטול, וסיים שם שכך הוא המנהג.

(14) ומיד כשקוראים לבית הכנסת, כתב לעיל (סי' רלב ס"ק כט) שצריך אדם להפסיק מעיסוקיו וללכת להתפלל, וראה מה שכתבנו שם.

והיתר זה, כתב שם (ס"ק כח) שהוא דוקא למי שדרכו ללכת להתפלל בבית הכנסת בציבור, אבל אם דרכו להתפלל בביתו ביחודות, לא מועיל מה שקוראים לתפילה בבית הכנסת.

וכן למי שמתפלל במנין קבוע בבית הכנסת, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"ד סי' צט אות א) שרשאי להמשיך בעיסוקיו גם במקום שלא קוראים לבית הכנסת, וכן מי שיש לו זמן קבוע לתפילתו, כתב הגר"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות לה ובשש"כ ח"ג פנ"ב הע' ג) שיכול להמשיך בעיסוקיו גם במקום שלא קוראים לבית הכנסת.

ואף ללכת בערב שבת למרחץ אחרי שהגיע זמן מנחה, כתב לעיל (שם ס"ק כט) שמוותר, משום שהשמש קורא לבית הכנסת, ומ"מ יש אנשי מעשה שנוהגים להתפלל מנחה לפני שהולכים למרחץ, ויש מדקדקים שאפילו סמוך למנחה גדולה, דהיינו אחר חצות, אינם הולכים למרחץ עד שיתפללו תחילה תפילת מנחה, וביאר בשעה"צ שם (ס"ק כו), שאינם רוצים לסמוך על מה שקוראים לבית הכנסת, שאין היתר זה ברור, וסיים במשנ"ב שם, שאין למחות ביד הנוהגים להקל בזה, שיכולים הם לסמוך על מה שקוראים לבית הכנסת, אך דוקא אם יספיקו להתפלל תפילת מנחה בזמנה אחרי שיקראו להם לבית הכנסת.

[שעה"צ ס"ק ח]

כל האמורים דברי המנהגים לדין דקרבן-שש קלא לענין⁽¹⁵⁾.

(15) אמנם בשעה"צ לקמן (סי' תקלא ס"ק ב) נראה שחשש לדעת הגר"א, והיקל רק בערב יום טוב, וכדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוחל.

[משנ"ב ס"ק ט]

ואם יש לו קשנה שקיין בשבילו, אין צריך⁽¹⁶⁾, וכל-שכן אם הכין ביום חמישי⁽¹⁷⁾.

(16) והוסיף הכף החיים (ס"ק כב) בשם השו"ע נגד הגדולה (סי' רג), שנכון לצוות את המשרת שיכין עבורו את צרכי השבת כדי שיוכל לשבת וללמוד, חוץ מאיזה דבר שצריך להכין בעצמו לכבוד שבת, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רנ ס"ק ג).

(17) אמנם לכתחילה, כתב לעיל (סי' רנ ס"ק ב) שיותר טוב להכין ביום ששי, משום שאז ניכר יותר שמכין לכבוד שבת, אם לא בדבר שצריך הכנה מריבה, ובביה"ל לעיל (סי' רמב ס"א ד"ה והוא) כתב, שיש רמז מהפסוק שיש לאפות ביום ששי לכבוד שבת, ממה שכתוב 'וזהו ביום הששי והכינו את אשר יביאו וגו' את אשר תאפו אפו וגו'', שמשמע שיש לאפות בערב שבת לכבוד שבת.

אבל בערבי שבתות הקצרים, כתב לעיל (סי' רנ ס"ק ב) שכל מה שיכול להקדים ולעשות את ההכנה ביום חמישי, הרי זה עדיף.

[ביה"ל ד"ה ויש לאדם]

וצריך לומר בפירוש: אלא מן המנחה ולמעלה, וכמו שכתבנו המפרשים⁽¹⁸⁾.
(18) בביאור הענין, כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא תנינא ח"ג סי' קז ד"ה והנה בשנת תרי"ג) שלדרכי משה היתה גירסא במדרש רבה (תקרא פרשה טו אות ד) שאין קוראים בערב שבת מן המנחה ולמעלה, והיפה תואר הגיה בדברי המדרש רבה שלא מדובר על ערב שבת אלא על ערב תשעה באב שחל בשבת, שאין קוראים בו בבתי הקודש מן המנחה ולמעלה, ועל זה כתב הביה"ל שצריך לומר 'אלא' מן המנחה ולמעלה, וכמו שביאר בשו"ת שואל ומשיב.

סימן רנב

דין מלאכות המתירים והאסורים להתחיל בערב-שבת
כדי שיהיו נגמרים בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

ויש אומרים דאסור משום צובע⁽¹⁾ וכו', וממילא נגמר הפעלה בשבת, שרי⁽²⁾ וכו', אפילו הכי כיון שמתחיל בערב-שבת, שרי⁽³⁾.

(1) ובטעם הדעה הראשונה שאין בזה משום צובע, כתב לקמן (סי' שכ ס"ק נט) שעירוב דיו עם מים אינו אלא הכנת הצבע, ואין איסור צובע אלא כשמשתמש בצבע לצבוע דבר אחר, אך לא בהכנת הצבע עצמו.

(2) ולעשות קדם השבת דבר שיגרום שתתחיל להיעשות מלאכה בשבת, כתב השביתת השבת (מלאכת זורע ד"ה והנה) בשם המחנה חיים (ח"ג סי' ב) שאסור לעשות כן, ובשם הגר"פ פראנק כתב שמוותר, ובשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"ד סי' ס) הסתפק אם מותר לכוון שעון שבת כדי שתתחיל להיעשות על ידו מלאכה בשבת, שאולי לא התיר השו"ע אלא להתחיל מלאכה בערב שבת כדי שתיגמר בשבת, אך שתתחיל המלאכה בשבת [גם על ידי שעון] לא התיר, ומ"מ כתב שיש לאסור כיון שיש בזה משום דלול בכבוד השבת, שהרי באופן זה ניתן המשך בעמוד הבא

הלכות שבת סימן רנא רנב

(ד) [ד] יִשְׂרָאֵל (מלכו וביי). (ח) *וְגַשׁ לְאָדָם לְמַעַט קֶצֶת (ה) בְּלִמְדוֹ בְּעֶקֶב-שָׁקֶת (ט) כְּדִי שְׂכִינִי צֹרְכִי שָׁקֶת (ש"נ פיוט דשבת, ירושלמי פ"ק דהעניינ):

רנב דין מלאכות המתקרים והאסורים להתחיל בערב-שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת, ובו ז' סעיפים :

א שְׁפָתַי יִזְכֹּר בְּשֵׁם
בְּגִמְטְרָא יִזְכֹּר גְּלִי לְפָרוֹשׁ
דְּשֵׁם יִזְכֹּר דְּשֵׁם
בְּגִמְטְרָא

א "ומתר להתחיל במלאכה בערב־שבת כמון לחשבה אף-על-פי שאינו יכול לגמרה מבעור יום והיא נגמרת מאליה בשבת. בגין (א) לשרות דיו וסממנים במים והם נשרים כל השבת, ולחת אונין (פרוש, אנדית) (ב) של פשתן להנור כדי שיתלבנו, ולחת (ג) צמר לתוך היורה בשאינה על האש והיא טוחה בטיט, שאם היא על האש (ד) אסור (ה) [6] שמא יחתה (פרוש, גלה ועזיר הנחלים במחקה). ואפלו אינה על האש, אם אינה טוחה בטיט אסור (ה) שמא יגיס בה בכף, יהימנים בקדרה אפלו אינה על האש (ו) חייב משום מבשל. ומתר לפרס (ז) מצודות חיה ועופות והם נצודים בשבת. ומתר

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

[7] **יִשְׂרָאֵל**, עַתָּה בְּהֵסֵט. וַיֵּצֵא בְּכֹרֵי יִשְׂרָאֵל רֹלֵב הַבַּיִת לִשְׁנֵי מִבְּתָרֵי עֲמָחָה הָרֵב הַזֶּה הָיָה מִתָּהָן שֶׁלֹּא לְהַסְתֵּפֶר אֶחָד מֵעֲצוֹת שֶׁהָיוּ עִתּוֹ בְּנִקְחָה גְדוּלָּה, וְאַךְ בְּעֵשֶׂת מֵהָ נִזְכָּר מֵאֵל. וְהָבֵת הַבְּרִיָּה רָפְשִׁטְמַע מִקֵּד דָּאָם יֵשׁ לְאֵדָם סָבֵל לְגַלֵּת חֹדֶף הַשְּׁבוּעָה אֵינִי חֹבֵב לְהַסְתִּיף עַד עֵשֶׂת, עֲבִילִי. וַיֵּצֵא בְּכֹחֵיב יִשְׂרָאֵל יָד שְׁמֵתָה דְּנִרְיָא מֵאֲנָה לְהַסְתֵּפֶר בְּבִקְרָא בְּעֵשֶׂת בְּרִפְשִׁטְמַע בְּנִזְרֵי דָף ה' וְכֹכַבִּישׁ בְּאִירֵי וְכוּן לְקֵץ הַפְּעֻדִּים, אֲדָא אִם יֵשׁ עֲרֹף לְהַסְתֵּפֶר בִּיּוֹם ה' אוֹ לְקֵץ הַפְּעֻדִּים, שְׁהָיָה עֲרֹב חֵג שְׁבוּעוֹת אוֹ שִׁיּוֹם ר' רִחָה וְנִתְּנִים אֲסִירֵי אוֹ דְּבַר אֲמִיר, אוֹ חֲלֹשׁ לְמִשְׁכָּה הַתְּהוֹרִים, שֶׁלֹּא לְעֲשֵׂת לֵבֵי עֵשֶׂת, וְגַם מִה שֶׁנֶּחֱמָה לְהִתְחַר אוֹיֵב דְּבַר אֲמִיר נִשְׁלֵת הַפְּעֻדִּים, אוֹ חֲלֹשׁ לֵבֵי עֵשֶׂת.

[ח] שָׁמַר יְרֵמְיָהוּ, עֵץ בְּדִיטָה. וְעֵשׂ זַמְכִּי"א הַשֹּׁמֵר, כִּינן הַנְּחִישִׁי שֶׁל יְרֵמְיָהוּ טַחְחָה כְּבָבָק וּפִי הַחֲמוּר מִלִּמְכִּים וְשׂוֹרְקִין הַטֵּט כְּטִיט, וְאֵם פּוֹחֲתִין מִלִּמְכִּים הַחֲמוּר לְחַפְסֵי הַמִּתְקַלְקֵל הַיָּשׁ, וְזֶה שֶׁרִין לְקַמֵּן טִימֵן רַבִּי, וְלָכֵן לְבִישׁ טָרִי הָכָא שֶׁלֹּא לִקְחַ הַנְּחִישִׁי לְחַפְסֵי מִלְּמִו, צִיט, וְלָכֵן אֵין לְלִמֵּי מִזֶּה הַחֵר לִשְׁנֵן אַחֵר הַיָּבֵא וְיֵאל שֶׁרָא אוֹ לֹא קָשִׁי

באור הלכה

בסימן פד, דברי לאקרושי מאסורא חסר אפלו במרמז, צין שם: * יאש
לאדם למעט וכו'. ורשם ב'יורשלקי, והאמת בעצמן שם היסב וכן
במרש המוכא בודיכ"משה יראה למדיא דארי כשבת ולא בערב-שבת,
וצדף לומר פפדור, אלא מן המנחה ומעלה, ונמל שפדנה המקרשים¹⁸.)
ומפל מקום הדיון של הנ"ציא המא, כדאיתא בקמרא ופמקרא שמוקראים בעצמם
היו מבלשם למלודם אדם, ולחזין צרכי שבת:

דַּקְדָּקֵמֶר 'אִפְלוּ בְּעֶרְב־שָׁבָח', דְּרוּצָה לִזְמֶר: לֹא מִבְּעֵיזָ בַּחֵל כְּהֵם
 מְגֻלָּת אַחֵר שֶׁהֵינֵי זְמַן מִנְחָה וְלֹא הַתְּפִלָּה^(י). וְהַעוֹלָם שְׂאֵאֵם
 וְזֶאֱזֵן לְבִית־הַבְּנֵסֶת לֹא חִישִׁין שְׂעִיבֵד עַל־דִּירָה זְמַן הַתְּפִלָּה^(יא):
 עֶרְב־שָׁבָת. וּבִסְפֶר סִדְרֵהֵימִם כְּתֹב, דָּאֵם יִגִּיל לְלַמֵּד דְּבֵר שֵׁישׁ לוֹ
 דִּי דְּבֵר שֵׁישׁ לוֹ קֶצֶפָה וְעַל־כֵּן לֹא מְרִינֵן שְׂמָא יִמְשֹׁךְ עַד הַלֵּילָה,
 לִל בְּסִימֵן רַב שֶׁהֲאֵרְבֵנוּ מְזֶה בְּבֹאֵר הַלְכָה: (ט) בְּרִי שִׁיכִין. וְאֵם
 חִמְשִׁי^(יב), בְּרֹדָאי יִחַל לְלַמֵּד בְּדִרְבָּה: מִיָּהוּ, מִכָּל מְקוֹם צִירָה לְתַנָּן
 זְמַן עֲבָדִים, בְּמָה שֶׁחֹבֵב בְּסִימֵן רַב:

א (א) לשרות דיו וכו'. ובשבת אסור (ה) משום מנבל, שמצרב הדיו והמים יחד, ויש אומרים דאסור (ב) משום צובעו, אפלו הכי בין שמתחיל בזמן המסר בצרב-שבת וממילא נגמר הפעלה בשבת, שרי. וכן בכלל הכי דקחשיב, יש בקו אסור דאורייתא כשעושה אותם בשבת, אפלו הכי בין שמתחיל בצרב-שבת, שרי. (ב) של פשמן לתנור. אפלו אין טוח כסוי בטיט, אפלו הכי לא חשינון שמא יגלה הכסוי ויחתה בגחלים, (ג) דכיון דהרות קשה לה לא חשינון שמא יגלהו. (ג) צמר לתוך היורה. והיא קולטת העצב: (ד) אסור שמא יחתה. הינו, אפלו (ד) יש זמן שיקלט צין העצב מבעוד יום אפלו הכי אסור, שמא יחתה כדי לקלט היציב: (ה) שמא וכו', והמביס וכו'. הנה, אף דהמסבר השנה הנסה ביורה לתגסה בקנורה, (ו) אינו שנה לגמרי, דבקנורה אם היא מבשלת כל-צרכו וכו' לית בה אסורא, ואלו ביורה אסור בכל צנא להגיס בה, כמבאר לקמן בסימן שיח סעיף יח, ועל-כן אסור לתת צמר ליורה ויחתה סמוך לחשכה כשאיתה טוחה, אף שיש שהות לקלט העצב מבעוד יום, שמא יגיס משתשכה: (ו) חיב משום מבשל. דעל-די הנסה בקנורה ויחתה מתקרב הפשול במהרה: (ז) מצודות חיה וכו'. ובשבת (ו) אם הוא

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

[illegible]

באר היטב

דָּהָא אִפְלוּ בַחֲלִימוּדָא מִפְּרֻת כָּל הַפְּלִאכּוּת עֲדוּ, ט"ז: (ד) יִשְׂרָאֵל וְהָרִי
ז"ל הָהָּ נִקְרָא שְׂמָא לְגַלּוּת אַחֵר הַמִּנְהוּת אִפְלוּ בְּעִשׂ, מ"א: (ה) בְּלִמּוּדֵי. לָכֵן
אֵין קוֹרְעִין, שִׁיבָה קְוִטְטִינְיָא קְעִשׂ, כ"ה: וּבִסְדֵּהִי פֻּסַּב דָּאָם רִגִּיל לְלִמּוּד
דְּכָר שִׁישׁ לֹו קֶצֶה או שְׂלֹמֶה עִם רַבִּים אֵל יִבְסְלוּ, וְלִמּוּד הַיִּשְׁבִּיהַּ מִקְּדָר דְּכָר
שִׂאֵין לֹו קֶצֶה. וּבִרְשָׁא רִישִׁי עַל הַסְּדָרָא שִׁירִי, וְאֵם לֹא יִמְצָא אַחֵר לְקִנּוּת אִין
לֹא יִקְבֵּעַ הַלִּמּוּד בְּבִקְרָא, וְאֵם לֹא יִמְצָא לְקִנּוּת אַחֵר הַתְּפִלָּה אִין, קִנְיָה וְאֵחָ"כ
תְּפִלָּל, שְׂמִי מְצוּה עוֹבְדָה וְגַם הִיא דְּאוֹרִינְתָא, וּבְלִבָּהּ שִׁיבָה קְעִשׂ קָדָם; וְאֵם
הַצְּבֹר תַּתְּלִין לֹא יִרְשָׁה מִקָּדָם, וְאֵם הֵכִין בֵּיתָה יִכּוֹל לְלִמּוּד דְּרִנְדָּה, ע"כ:
(ו) שְׂמָא יִחְתֵּה. אֵין אֵלֶּיךָ שְׂמִירָה יִין שְׂרָשֵׁה מְתִבָּהִיא קְמִמּוּד לְשִׁבְתָּ לֹו גִמְרָה
הַיִּין שִׁנְרָה, אֵין חֵיב לְעֵקֶר הַכְּסִי מִהִיזִיר הַתְּפִסִּים קְמִמּוּד, או מִיִּין דְּרִינְיָה
חֹלֶף מִלִּילָא וְאִינוּ עוֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה אִיכָּא אִין חֲשֵׁשׁ אִסּוּר בּוֹה; הַעֲלֵה בְּתִשְׁבֹּת

משנה ברורה

הינו, (ח) אפילו אם הספר נוטל שוקר, והטעם, דנראה לפל' שעושה המסכתור לצורך שבת ולכן שרי, ולא דמי לתקון בגדים שאסור בגטילת שוקר, דהתם אין נגר בפעלה שהוא לצורך שבת, מה שאין כן בזה, ועל-כן יש לזהר מלגלות לאינו יהודי¹⁰. כתב הפנ' אברהם, שהאריזי ויל' היה נוקר שלא לגלות אחר מנחה אפלו בערב שבת, (ט) ובארזו כנהגו, דמה שכתב 'אחר מנחה'

הָיָה אֲחֵר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה, אָכַל לֹא מִכִּרֵּי שֶׁהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְהָיָה שֶׁהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, אָלֵא אִפְּלוּ לְצִדֵּךְ שֶׁבֶת שֶׁהוּא מִצְוָה, נִסְכָּן לֹא הָיָה נִקְרָאִים בְּהָ אִפְּלוּ אֲחֵר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה קִטְנָה, יֵשׁ לֹאמַר דִּכְיָן (ח) וְיֵשׁ לְאָדָם וכו'. לָכֵן אֵין קוֹבְעִין (יא) יִשִּׁיבָה בְּאִתָּהּ מִקְדָּמוֹת קֶצֶבָה אוֹ שְׁלוֹמֵד עִם רַבִּים אֵל יִבְסְלָנָה, וּפְרוּשׁ רַשִּׁי׳ עַל הַסְּרָדָה וְאֵם לֹא יִמָּצֵא אַחֲרֵיכֶּךָ לִקְנוֹת אֲזֵי לֹא יִקְבֹּעַ הַלְמוּד בִּבְקָרָה, וְעַד (יב) יֵשׁ לוֹ מִשְׁרָח שֶׁיִּכְיָן בְּשִׁבְלוֹ, אֵין צִדִּיק¹⁶, וְכַל-שֶׁכֵּן אִם הִכִּין בְּאִתָּהּ דָּבָר לִכְבוֹד שֶׁבֶת, וְאִפְּלוּ יֵשׁ לֹא

א (א) לשרות ידיו וכו'. ובשבת אסור (א) משום מנבל, ששקץ
הכי ביון שמתחיל בזמן המסר בערב-שבת וממילא נגמר הס'
כשעושה אותם בשבת, אפלו הכי ביון שמתחיל בערב-שבת, שרי'
לא חשיבין שמה נגלה הכסוי ויפתה בגחלים, (ג) דכיון דהרוח'
קולטת העצב: (ד) אסור לשמא יחתה. הינו, אפלו (ד) יש זמן'
לקלט היטב: (ה) שמא וכו', והמגיס וכו'. הנה, אף דהמסר'
אם היא מבשלת כל-צרכו תו לית בה אסורא, ואלו בידה אסור'
אסור לתת צמר ליורה רוטחת סטוף לחשכה כשאיתה טוחה,
(ו) חייב משום מבושל. דעלי-ידי הגסה בקנדה רוטחת מתקרב

הלכות שבת סימן רנב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

ובקשעת פריקתו נכנס תתיה לחוקה, תיב משום צידה⁶.

5 אבל אם נכנסה החיה לתוך המצודה לאחר זמן, כתב לקמן (סי' שטו ס"ק יח) שאין בזה אלא איסור דרבנן. ובגדר שעת פריסת המצודה, כתב החזו"א (או"ח סי' לו ס"ק א) שלא התפרש מהו, ואפשר שצריך שיאחזו את המצודה בידו בשעה שהחיה ניצודת, או שתהיה הצידה מכוחו, ודיינו שיתן את המצודה על החיה הניצודת.

[משנ"ב ס"ק ח]

או שהאינדיידי מתנה עמו שיקח ממנו בשבת, אף המכירה אסור⁶.

6 ולהניח מכותה אוטומטית המיועדת לממכר משקאות בעיר שרובה נברים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' לר) שמותר,

[משנ"ב ס"ק יג]

הקניין שיוציאם גם כן מפתח ביתו מבעוד יום⁷.

7 היינו בזמן שהשמש זורחת, וכמו שכתב לעיל (סי' רמו ס"ק ב).

[משנ"ב ס"ק יד]

ובזמן הזה, כלים לכובס סקמא דינו כקצין, דקצתו ידוע⁸.

8 וכן בזמנינו, הורה הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"ל הע' פה) שכיון שעשוי אדם לשלם לפועל כפי שידרוש, נחשב הדבר כאילו קצין.

המשך מעמוד קודם

ח"ג סי' מד) כתב, שמאחר ואין ראיה מכרחת לא לאיסור ולא להיתר, יש להחמיר בדבר מספק, ובפרט שכבר הורה הרע"א לאיסור, אכן למכור בערב שבת בתנאי שלאחר זמן יקרה דבר פלוני, כגון למכור מניות בערב שבת בתנאי שיחיו שוות למחרת כיום מסוים, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאף לדעת הרע"א מותר.

ומדברי המשנ"ב לקמן (סי' שלט ס"ק כו), דקדק הגר"ח קניבסקי (שונה הלכות סי' שו ס"ב) שמותר לעשות מעשה קנין מערב שבת על מנת שיחול בשבת, שכתב לגבי פדיון הבן שחל בשבת, שאין האב יכול ליתן לבחן חמשה סלעים מערב שבת על מנת שיחול הפדיון בשבת, משום שבאופן זה אין האב יכול לסרך על הפדיון, ומשמע שמטעם הקנין עצמו אין איסור לעשות כן.

[משנ"ב ס"ק לו]

דעל"די הנקה בקדחה וזמנת מחקרם הבשיל בקהנה⁴.

4 ובטעם איסור הגסה ביורה שיש בה צמר שהתבשל כל צורכו מערב שבת, כתב לקמן (סי' שיח ס"ק קטז) שהוא משום צובע, שדרך הצובעים להגיס את הצמר תמיד כדי שלא ייחרך, וגם משום שהצבע נקלט יותר על ידי ההגסה, ובשעה"צ שם (סי' קלח) כתב טעם נוסף, שהסממנים צריכים ביטול לעולם. והוסיף, שיש נפקא מינה בין טעמים אלו, במי שביטול הסממנים במים בלא צמר, שלטעם האחרון אסור לעשות כן, אך לשני הטעמים הראשונים מותר. [שחרי אין חשש שייחרך כי אין צמר, ואין חשש שיגיס בכדי שיקלט הצבע בצמר, שהרי אין צמר].

וכן ליתן צמר ביורה על גבי אש גרופה וקטומה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשובה י) שאסור, שמא יגיס ביורה, כיון שבדבר שיכול לבוא לידי הפסד חששו יותר שמא יעשה מלאכה, שהרי אדם בהול על ממונו. מאידך, הגר"ש אויערבך כתב (שולחן שלמה ס"ק ג ובשו"ת הר צבי ח"א קונטרס טל הרים מלאכת מבשל אות ג) שמותר לעשות כן, שכיון שבאופן זה אין לחוש שמא יחתה, אין לחוש גם שמא יגיס.

לעשות את כל המלאכות האסורות בשבת, ואין לך וילול בבבד השבת גדול מזה, וברור שאם היה שעון שבת בימי התנאים והאמוראים היו אוסרים את השימוש בו, וכמו שאסרו אמירה לנכרי, ואולי כלול הדבר באיסור אמירה לנכרי. [וראה מה שכתב שם בטעם החילוק שבין העמדת קדירה על גבי האש מערב שבת, לשימוש בשעון שבת].

אמנם, לענין הדלקת האור על ידי שעון שבת, כתב שם שכיון שכבר נהגו העולם לעשות כן, אין בזה משום וילול בבבד השבת, ובצידוף דעת הפוסקים שמותר לומר לנכרי להדליק אור בשבת, יש להתיר. מאידך, בשו"ת שבט הלוי כתב (ח"א סי' מז) שבערב שבת מותר לכבון שעון שבת ואפילו כזה המכבה או מדליק. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' מח ו-ג), וכן מה שכתבנו לקמן סי' רנב ס"ק צט לענין שימוש בשעון שבת להימים התבשיל בשבת.

ורקא דבר שהכל יודעים שהוא מלאכה, ולא יטעו לעשות כן בשבת עצמה, אבל דבר שאין הכל יודעים שהוא מלאכה, כגון לתת מים לתוך כלי שתחת השמן כדי לקבל את הניצוצות, כתב לקמן (סי' רסה ס"ק טו) שאסור לעשות כן אפילו קודם השבת, שמא יבואו לעשות כן בשבת עצמה.

3 וכן לעשות מעשה קנין בערב שבת על מנת שיחול בשבת, כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' עב ו-ק) שמוחר, בשם שמותר לעשות שאר מלאכות מערב שבת אף על פי שממשיכות בשבת, ואף שיכול לחזור בו בשבת מהקנין שעשה, מ"מ כל עוד שלא חזר בו, נעשה הקנין בשבת מאליו. וכן כתבו בשו"ת שואל ומשיב (שתיתא סי' ג) והחזו"א (דמאי סי' ט ס"ק יב) שמותר, מאידך בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' קנט) ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מה) כתבו שאסור לעשות כן, וכן כתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' נא), ובאר שכל מה שהותר לעשות בערב שבת מלאכה שממשיכה בשבת, הוא דוקא במלאכה שאינה צריכה את האדם, מה שאין כן בקנין, שאם ימות המקנה או שימכרם לאחר לפני השבת יתבטל הקנין, נחשב הקנין כאילו נעשה בשבת מחמת האדם, ואסור. ובשו"ת אגרות משה (או"ח

הלכות שבת סימן רנב

באר הגולה 34

*** למכור לאינו יהודי ולהטעינו סמוך לחשכה.** (ח) ובלבד שיצא מפתח ביתו (ט) * מבעוד יום : הגה ויש מתירין שיצא האינו יהודי בשבת (י) אם יחד לו האינו יהודי מקום מבעוד יום בבית ישראל, (ז) (יא) ויש להתמיר (מדרכי ס"ק דשבת). ועין לקמן סימן שכה : **ב יומתו (יב) * לתן בגדיו לכוזב אינו יהודי ועורות לעבדן** (פרוש), האמן שמעבד ומתן העורות (יג) סמוך לחשכה, (א) (יד) * יאם קצץ לו דמים או שעושה אותם (טו) בטובת

ח סם ונדיי עקוב
אלקא דכיתת
ר שם יו ד תוספות
שב י"ט ותר"ש
והרמב"ם בפרק ו
מהלכות שבת

באר היטב

בהשבות בארעשק ס"ל שהתיר שם להתמיר לא"י משפנו בשבת ע"י א"י אחר שיקח הפעות אשר לזה עליו היתר. מאחר שהיה אדם והיו בדבר ספק בפשות. ע"ש. כתב ע"ת : נראה דאם השכיר את התנאי בפרוטה במשך יום השבת אין להתמיר כלל, ע"ש, ומ"א כתב דאפילו בשכירות התנאי אין לסמוך להקל. ע"ש : (א) אם קצץ. נ"ל בדומן הזה כלים לכובס מסתמא הניו קצציה, דקצבתו ידוע, דאשכח כל פנים קצץ עמו, ולכן הסתמא פשוט להקם ע"ש סמוך לחשכה, מ"א. ואם נותן סמוך לשבת ואמר לכובס ראה שאני צריך להם בטובת השבת. בנ"ל שרצה לטעם מיד במוציא שבת, וזהו אסור, דה"ל באומר בפרוטת שבת, ס"ז שו"ס ס"ב וכו' כל האחרונים

משנה ברורה

עושה כן ובשעת פריסתו נכנס התנה לתוכה, ח"ב משום צינה :
(ח) **ובלבד שיצא וכו'.** ורצה לומר, ראי אין שהיה לזה, או שקצציהו הורו מתנה עמו שיצא ממנו בשבת, (ז) אף המכירה אסורה :
(ט) **מבעוד יום.** כדי (ס) שלא יהיה נראה שהשיגאל צנחו להוציאו לחוץ. (ט) ויש עוד טעם לזה, שלא יחשדו את הישראל שמכר לו בשבת או משכנם בידו. ולטעם זה, אסור אפילו בעיר המוקפת חומה או מקום שיש צרוב, וכן הסקימו (י) האחרונים, דבענינו לענין מכירה וכן לענין שכירות צנחה חפץ ודאי דיש להתמיר אפילו במקפת חומה והאינו יהודי דר שם, שיצא ממנו מבעוד יום : (י) אם יחד וכו'. סברתם, דהיו פאלו קבר מנה בביתו של אינו יהודי : (יא) ויש להתמיר. כדי שלא להתיר להאינו יהודי בכך. ועין (יא) באחרונים שהסקימו מדינא אין להקל בזה, דקימא לן בסימן חמ גס גבי חמץ דלא מהי בימיו לו מקום, גם דהרואה סביר שישיגאל צנחו להוציאו, על-כן אין להקל בזה (יג) אלא במקום הסמוך וצריך גדול. (יג) ואם האינו יהודי אדם, יש להתמיר אפילו בלא יחד לו מקום, דבכהאי גוונא לא גורו חכמים. כתב עלת סמיר : נראה דאם השכיר את התנאי לאינו יהודי בפרוטה על משך יום השבת, אין להתמיר כלל, ע"ש, אבל המגדאבדקם (יד) ושארי אחרונים כתבו דאפילו בשכירות התנאי אין לסמוך להקל : **ב (יב) לתן בגדיו וכו'.** והוא הדין לשארי מלאכות, והטעם, דכיון דקצב לו דמים בעד מלאכתו, ואינו מקפיד עליו שיעשונו חפץ, חו פי קעביד ביום השבת אדעתה דנפשה קעביד למחר להשלים מלאכתו : (יג) סמוך לחשכה. ויבעין שיצאם גס כן מפתח ביתו מבעוד יום : (יג) [ומב"ם] : (יד) אם קצץ וכו'. הנינו סך ידוע ולא שכירות. ועין סימן רמז סע"ב, דאם התנה עמו שיתן לו שכר ויתפטר עמו, אף-על-פי שלא פירש בזה יתן לו דינו קצץ : (טו) ויבזמן הזה, כלים לכובס סתמא דינו קצץ, דקצבתו ידוע, ולכן המנהג פשוט להקם ע"ש סמוך לחשכה : (טו) **בטובת הנאה.** הנינו שנתרצה האינו יהודי לעשות לו בחנם, ואמרנו דמסתמא הוא בשביל איתו טובה שעשה לו הישראל מתחלה, ועל-כן

פנים מאירות סימן ע דאיתו מחיב לקח הכסף מהיורה להפסיד כמונו ואין בו שום נזידא אסור. ע"ש : (ז) ויש להתמיר. ועין ס"י רמז ס"ב דבשאלה יש להקל, אבל במקרה יש להתמיר אפילו בעיר המוקפת חומה וא"י דר בעיר, דהא בשנידע שהוא מוכרו לו לאמרו שיקרו לו בשבת משא"כ בשאלה, ובפרט בסחורות דאין דרך להשאל כלל פשיטא דאסור, ואפשר דא"י אדם יש להקל בקשיטתו לו מקום, מ"א. וס"י כתב : נראה מורין לאסור אף בספקי של א"י, וכן בסתמא, בית שמוס מקום דהרואה כבוד שעתו לו ע"מ להוציא אין לחלק, כי כרואה אין מכיר של מי חפץ על-כן אין להחזיר אלא לצורך גדול דהפסיד, ואם הא"י אדם יש להתמיר אפילו בלא יחד לו מקום דבכה"ג לא גורו, ע"ש. ועין

באר הלכה

*** למכור לאינו יהודי ולהטעינו.** הנינו להטעין לו על חמורו [ורש"י שם] אף אם מכר לו מקום, והוא הדין להגביה המסאוי על כתפו [משנה שם] או לתן לו טמנה וטלואה, ע"ש שם במגמא : * **מבעוד יום.** ואם האינו יהודי השאיר בחפץ אצלו וכו' ובלבד להקל, נראה דיש להקל בשעת הדחק לתן לו אפילו אם איננו אדם, דכיון שהאסור הוא רק משום טריות עין אין להתמיר בזה, שהוא רק חשד אסור דבכך בנקום שאין רואין, כמו שכתבנו בסוף סימן שא סעיף קטן קסה במשנה ברורה [מ"ס תור"ש, וכו' כ"כ בע"ש בסיומן שכה] : * **לתן בגדיו וכו'.** עין במשנה ברורה דהוא הדין לכל מלאכות. ועין בבית יוסף דמסיק דאין חילוק בין אם האינו יהודי עושה גמר מלאכה בכלי ובין אם האינו יהודי עושה כל הכלי בשבת, כגון שנתן לו הישראל עצים וצנחה קלי או טמנה וצנחה בנר, וכן אין חילוק בין אם העצים והמטנה הוא של ישראל או שבקשהו שיצנחה הכל משלו, ע"ש שם : * **אם קצץ וכו'.** עין במשנה ברורה מה שכתבנו בדומן הזה כלים לכובס וכו', כן כתב מגדאבדקם ואלה רבה, אף סתם המגדאבדקם דכריי מאד ולא פרש אם רוצה לומר שלא התנה כלל, וכדעת הגהות סורדיי, מפני שאין עושין בחנם, אם-כן למה התנה על זה בזמן ההוא, וגם למה ס"ס דאשכח כל פנים קצץ עמו? ואם נפרש דקפסם ראשונה קצץ עמו וקא משמע לן דדי בזה, וכו' שפאר הוסיפת שבת, אפתי לא יתפרש טה שהתנה על זה בזמן הזה. ועל-כן נראה שרצה לומר, שהבטיח לתן לו שכר אף שלא פרש כמה יתן. ומה שהקשה בגשמה אדם, דהא קצץ לן ברמ"ז ולא בענין קצציה בדינא, נראה לי דעד כאן לא שרינו ברמ"ז שלא פרש כמה יתן לו אלא בהקטיון שיתן לו שכר כראוי או שיתפטר עמו ויבזמן מזה שנתנה ברמ"ז אף שהיה לו פיתוח בסימן רמז, ע"ש שם, והיו שכתבו בשלחן ערוך שם סע"ב ב שיתן לו שכרו, הניו כראוי לו, וכן משמע בבית יוסף, אף שפטר צמח קצת בדבריו בזה שכתב : או שהדבר ידוע שלעולם וכו', ולכן סמך דעתה דאינו יהודי וכו' שיתן לו שכר משלם ודינו קצץ. אבל אם אמר לו הישראל סתם שיתן לו שכר, אין דינו קצץ, דהא אין האינו יהודי ידוע כמה יתן לו, ושפא יתן לו דבר מועט, ולכן כתב המגדאבדקם בדומן הזה שכלים לכובס קצבתו ידוע ולא יסבר האינו יהודי שיתן לו דבר מועט, לכן אפילו אם אמר לו סתם שיתן לו שכר גס כן ס"י, והיו כמו שקצב לו בפנים אהד, ששכר בנדי נזיל למחך על זה תמיד, וזהו שסיים : דאשכח כל פנים וכו'. ומה שכתב : עין בבית יוסף בשם הגהות סורדיי, ורצה לומר, שהוא הקל ביותר בזה : ואולי דבנות המגדאבדקם לענין בדיקה לפי שקצבתו ידוע לכל, אפילו אם לא התנה עמו כלל ס"י, שפטר שיתן לו כפי הקצבה הידועה ומה שאין בן בעורות לעבדן שאין צל זה קצבה ידועה, לכן אף שאין עושין בחנם לא סמך דעתה דאינו יהודי וכו' שיתן לו דבר מועט, ושלא בדברי הגהות סורדיי דמקל גם בעורות לעבדן, וצריך ציון למעשה. ודע, דאף שהמגדאבדקם בכלל ג דין ג העתיק לדינא דעת הגהות סורדיי, דכל דבר הידוע שלעולם נותן שכר על מלאכה וו דינו קצץ, קשה מאד למחך על זה למעשה, דהרי כל הראשונים [והם הרמב"ם והתוספות בדף יט ע"א והרא"ש ותר"ם והרשב"א בהדושיהו והמגדאבדקם והאור ור"ע ותקמאריין] כלם כתבו בהדיא בכל מלאכות, ואף בעורות לעבדן וכלים לכובס, דבנדי אין עושין בחנם, ובאפילו הכי בעינן קצץ, ושלחן ערוך השעם כמו שכתבנו למעלה, דמפני שאין האינו יהודי ידוע כמה יתן לו ושפא יתן לו דבר מועט, על-כן לא סמך דעתה לעשות

שער הציון

(1) גמרא : (ב) לציל בסימן רמז סע"ב : (ט) הוא טעם הרמב"ם והוא בט"ז סעיף קטן ב : (י) מגדאבדקם ואלה רבה ותוספת שפ"א וכו'. אף מס"א אדם כלל סב דין טז משמע דבכך צריך גדול יש להתמיר למכר לו במקום שיש צרוב ולסמוך אשעם הראשון : (יא) ס"ז ומגדאבדקם והוסיפת שבת ושיא : (יב) ס"ז : (יג) ס"ז וכו' : (יד) אלה רבה בשם אחרונים, ע"ש שם : (טו) עין באר הלכה :

